

TOMÁŠ TICHÁK Közép és eszme

Talán ellentmondásnak hangzik, de a közép-európaiság eszméje leginkább Európa keleti részén van jelen. De mi is voltaképpen a közép-európaiság eszméje? Arról, micsoda Közép-Európa, már sok konferencián vitatkoztak, sok tanulmány, esszé és antológia jelent meg róla. A végeredmény: Közép-Európa nem más, mint a különféle Közép-Európáknak a végtelenben fekvő metszéspontja. Ezen a kifejezésen ugyanis mindenki egy kicsit mást képzel el. Csakhogy a hely szellemét annak lényegéből kifolyólag racionálisan vizsgálni nem lehet, ez ugyanis egy érzés, alig észrevehető ködpára a táj fölött, melyen látható és láthatatlan nyomokat hagyott a múlt. Magas és alacsony, kínos és fennkölt, bűz és illat vibráló elegye. Ezt a finom fuvallatot az öreg kontinens nyugati végében már rég elnyomta az újdonság átható, csípős lehelete. Az évszázados port ezerszer kisöpörték, a limlomot újrahasonosították. Már csak a levéltárakban és könyvtárakban lehet ezt az aromát fellelni, de már ott is elkezdődött a tudományos harc a penész és rothadás ellen. Az eljövendő generációk számára örökre megmaradnak a puszták tömör tények, a szellem azonban elillan, mert nem lehet konzerválni, lefagyasztani, digitalizálni.

Ukrán földmérők számításai szerint Európa közepe (a valamikori) Kárpátalja keleti részén Rahó közelében fekszik. Néhány tíz méterre az Európa középpontjába szúrt kopott obeliszkotól hullámos pléhből készült buszmegálló van. Minden reggel még sötétben megérkeznek oda a városi utazás iránti első érdeklődők, és reggel nyolckor a tető körül már sokféle tömeg szorong. Amikor kezd nyilvánvalóvá válni, hogy ha jönne is busz, ennyi utast nem tud befogadni, akkor indulnak el az elsők gyalog vagy autóstoppal. Délben

már csak a legmegátalkodottabbak és legapatikusabbak maradnak. Csendben állnak, tekintetük a kanyarra tapad, Európa földrajzi közepe nem zavarja őket. Európa közepének tadata számukra magától értetődő és annak mutatója, hogy nekik nem jelent többet, mint nekünk a szintjel egy ház falán.

Néhány tíz kilométerre onnan, Királymező (Königsfeld, Ust' Čorná) község közelében beszéltem egy több mint nyolcvan éves férfival. Csehszlovákiai ifjúságára emlékezett, a trencséni katonaságra. Beszélgetés közben tudatosítottam, hogy mindketten ugyanabban a már nem létező államban születtünk. Megmondtam neki, mire ő csak bólintott. Elszégyelltem magam: hagyom, hogy elragadjon az a kényelmes illúzió, hogy tőle eltérően én még mindig ugyanabban az országban élek, még ha az időközben kisebb lett is. És hogy e kényelem fejében számúztam gondolataimból Közép-Európa szellemét.

Európa közepéből azonban több is van, egy Magyarország útikönyv azt állítja, hogy a középpont Debrecen közelében fekszik. A hajdú-bihari metropolisz idén február végén idillikusan álmatag benyomást tett rám. Az emberek az utcán sehová sem siettek, sétáltak a gondosan összekotort hókupacok között és mosolyogtak egymásra. Péntek délután, mintha vasárnap lenne. A villamosok is lassabban dőcögtek, mint nálunk. Az eladók üzleteik előtt cigarettáztak és beszélgettek. Az utcákon fagyos szél nyargalt végig, és vele az a bizonyos leírhatatlan közép-európai érzés. Talán a hortobágyi puszták felől fúj, a Nagy csárdától, ahol a csárdás született.

Hajdúszoboszlón tudtuk meg azon az utolsó februári pénteken, hogy megválasztották az új államfőt abban az országban, amely számunkra Európa szívét jelenti. A távolból még hidegebb szél fúj meg minket. Fagyos volt, de ugyanakkor, ki tudja miért, kicsit melegített is.

(Listy 1/2003)

Forgács Ildikó fordítása

TOMÁŠ TICHÁK (1957) újságíró, publicista, a *Listy* kiadóinak egyike. 2007-ben jelent meg az olomouci Periplum kiadónál a *Podvratné a zázvatné a jiné fejetony* (Felfogató és szédítő és más tárcák) című kötete.

NORBERT HOLUB (1966) költő, újságíró, műfordító, orvos. A Weles nevű polgári társulás tagja, folyóiratuknak is ez a neve. A *Bláznici básnici* (Bolond költők) kutatási terv keretében a klasszikus cseh iro-

dalom alkotóinak és műveinek pszichopatológiáját tanulmányozza. Első kötete 1989-ben jelent meg *Zrcadlo pod jevištěm* (Tükör a színpad alatt) címmel. Utolsó könyve: *Status idem* (Változatlan állapot, 2006.) Jihlavában él és dolgozik.

JAN NOVOTNÝ (1944) – fizikus, filozófus, író és publicista. A brünni (Brno) Masaryk Egyetem tanára.